СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

KreativEU
Knowledge & Creativity European University

Международна научно-практическа конференция

90 години дарителство, знание, иновации и устойчиво развитие в СА „Д. А. Ценов" – Свищов

Том III

5-7 ноември 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

90 ГОДИНИ ДАРИТЕЛСТВО, ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СА „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Свищов, 5-7 ноември 2026 г.

Посветена на 90 години от създаването на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ III

Международната научно-практическа конференция е организирана при изпълнение на Административен договор № КП-06-МНФ/23 от 18.08.2026 г. (BNSF-1.010-0023-C01) на Фонд „Научни изследвания“ при МОН по Процедура за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2026

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Марин Маринов
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – председател
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Любчо Варамезов
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Драгомир Илиев
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Сергей Найденов
Доц. д-р Катя Личева
Проф. д-р Пенка Шишманова
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Теодора Филипова
Ст. преп. Елка Узунова
Ст. преп. д-р Радослав Николов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Здравко Любенов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Красимира Славева
Гл. ас. д-р Асен Божиков
Ст. преп. д-р Венцислав Диков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Атанас Атанасов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Красимир Шишманов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Танер Исмаилов
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Валентин Милинов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Зорница Петкова

Публикуваните материали са рецензирани по метода на двойно сляпо рецензиране. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете. Фонд „Научни изследвания“ не носи отговорност за съдържанието на докладите, представени на научния форум, както и за съдържанието на рекламните и други материали за него.

ISBN 978-954-23-2690-8 (print)
ISBN 978-954-23-2691-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

90 YEARS OF CHARITY, KNOWLEDGE, INNOVATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

Svishtov, 5th - 7th November 2026

Dedicated to the 90th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME III

The International Scientific and Practical Conference was organized in the implementation of Administrative Contract № КП-06-МНФ/23 of August 18, 2026 (BNSF-1.010-0023-C01), awarded by the Bulgarian National Science Fund at the Ministry of Education and Science under the Procedure for Support of International Scientific Forums Held in the Republic of Bulgaria

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2026

PROGRAM COMMITTEE
Assoc. Prof. Marin Marinov, PhD
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Prof. Bozhidar Bozhinov, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Margarita Shopova, PhD
Assoc. Prof. Vanya Grigorova, PhD
Assoc. Prof. Rumen Jerusalemov, PhD
Assoc. Prof. Plamen Yordanov, PhD
Assoc. Prof. Dragomir Iliev, PhD
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Katya Licheva, PhD
Prof. Penka Shishmanova, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD
Assoc. Prof. Pepa Stoykova, PhD
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD
Senior Lecturer Elka Uzunova
Senior Lecturer Radoslav Nikolov, PhD

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov. PhD, Chairman
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Ch. Assist. Prof. Asen Bozhikov, PhD
Sen. Lect. Ventsislav Dikov

EDITORIAL BOARD
Prof. Atanas Atanasov, PhD – Chair
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Assoc. Prof. Taner Ismailov, PhD
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, PhD
Assoc. Prof. Galya Ivanova-Kuzmanova, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Hristo Sirashki, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Valentin Milinov, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Ventsislav Vasilev, PhD
Assoc. Prof. Zornitsa Petkova, PhD

The published materials have been peer-reviewed using the double-blind review method. The authors are solely responsible for the content of the materials, the opinions expressed, the data used, the cited sources, and the linguistic formatting of the texts. The Bulgarian National Science Fund bears no responsibility for the content of the papers presented at the scientific forum, nor for the content of its promotional or other materials.

ISBN 978-954-23-2690-8 (print)
ISBN 978-954-23-2691-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ III
ОТРАСЛИ НА ИКОНОМИКАТА

THE FRANCHISE BUSINESS MODEL IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL BUSINESS: OPPORTUNITIES AND LEGAL PERSPECTIVES
Prof. Dr. Emilija Gjorgjioska, PhD, Prof. Dr. Tatjana Spaseska, PhD, Prof. Dr. Aneta Risteska-Jankuloska, PhD, Prof. Dr. Dragica Odzaklieska, PhD 9

ЧОВЕШКИЯТ КАПИТАЛ КАТО ФАКТОР ЗА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ УСПЕХ – ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ СРЕД МЛАДИ БЪЛГАРСКИ ПРЕДПРИЕМАЧИ
Проф. д-р Любчо Варамезов, докторант Любомир Николов..... 19

ПОТЕНЦИАЛ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СХЕМИ ЗА КАЧЕСТВО ПРИ СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРОДУКТИ И ХРАНИ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Марина Николова..... 27

ПРИЛАГАНЕ НА КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ ПРИ МОНИТОРИНГ НА ДЕБИТОРСКАТА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ
Проф. д-р Светослав Илийчовски..... 37

ФОЛКЛОРНИЯТ ТУРИЗЪМ КАТО РЕСУРС ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ: СТРАТЕГИЧЕСКИ ПОДХОД
Проф. д-р Теодора Димитрова, д-р Захарина Томова 47

ОЦЕНКА НА ЧУВСТВИТЕЛНОСТТА НА ВЪТРЕШНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ОСНОВНИ ХРАНИТЕЛНИ ПРОДУКТИ В КОНТЕКСТА НА ХРАНИТЕЛНАТА СИГУРНОСТ НА БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Ангел Саров, Гл. ас. д-р Михаела Михайлова, гл. ас. д-р Даниела Цвяткова, гс. д-р Боряна Козарева, ас. Диляна Бояджиева 54

ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ НА БАЛКАНИТЕ – ХРОНОЛОГИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Добрин Ганчев, доц. д-р Сергей Найденов 62

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА УПРАВЛЕНСКИЯ ПРОЦЕС В СЪВРЕМЕННИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА
Доц. д-р Елена Йорданова, гл. ас. д-р Георги Ангелов, гл. ас. д-р Цветан Марков..... 73

ПОДКРЕПА НА ИНИЦИАТИВИ ЗА УСТОЙЧИВОСТ - ВОДЯТ ЛИ ПОЛОЖИТЕЛНИТЕ НАГЛАСИ ДО ГОТОВНОСТ ЗА ПОЕМАНЕ НА РАЗХОДИ?
Доц. д-р Емил Николов 78

ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИЗНЕСА – ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ КОНТЕКСТ
Доц. д-р Искра Пантелеева, проф. д-р Беата Сковрон-Миелник, гл. ас. д-р Себастиан Наройчик..... 88

ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ И ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ КАТО ДВИГАТЕЛИ НА НОВИТЕ ТЕНДЕНЦИИ В ТУРИЗМА
Доц. д-р Любка Илиева, проф. д.ик.н. Марина Алексеевна Измайлова 97

ИНОВАЦИОННИ ПОДХОДИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ТУРОПЕРАТОРСКАТА ДЕЙНОСТ
Доц. д-р Любомира Тодорова 105

СЕМЕЙНИЯТ БИЗНЕС В БЪЛГАРИЯ КАТО МОДЕЛ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ
Доц. д-р Петранка Мидова 112

ПРИНОС НА ИКОНОМИКАТА НА СПОДЕЛЯНЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Петя Иванова..... 119

ИЗСЛЕДВАНЕ ПРИЛОЖЕНИЕТО НА АНАЛИЗА НА ГОЛЕМИ ДАННИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ РИТЕЙЛ СЕКТОРА: ПРИМЕРИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ
Доц. д-р Симеонка Петрова..... 127

THE ROLE OF DIGITAL ECOSYSTEMS IN ACCELERATING ENTREPRENEURIAL CAPACITY IN EMERGING ECONOMIES
Assoc. Prof., PhD Tatiana Bucos..... 137

ТУРИЗЪМ В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНА ИКОНОМИЧЕСКА И ГЕОПОЛИТИЧЕСКА КРИЗА
Доц. д-р Тихомир Личев..... 145

СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА – ХАРАКТЕРИСТИКИ, ЦЕЛИ, ОБХВАТ
Гл. ас. д-р Ваня Ганева..... 151

ДИСПРОПОРЦИИ В ДИГИТАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ТЪРГОВСКИЯ БИЗНЕС В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова, гл. ас. д-р Иван Маринов..... 158

СЪТРУДНИЧЕСТВОТО И ИНДУСТРИАЛНИТЕ ЕКОСИСТЕМИ КАТО ДВИГАТЕЛИ ЗА ИНОВАЦИИ И РАЗВИТИЕ НА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
Гл. ас. д-р Ивайло Костов 166

THE INTRODUCTION OF THE EURO AND THE FUTURE OF RETAIL TRADE IN BULGARIA: ATTITUDES AND PROSPECTS
Head Assist. Prof. PhD, Ivan Marinov 173

СЪВРЕМЕННИ АГРОБИЗНЕС РЕШЕНИЯ В КОНТЕКСТА НА КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева..... 181

ДИГИТАЛНО ПРЕПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ: ИНОВАЦИИ, МАРКЕТИНГ И ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Кристина Шопова, д-р Юлия Проценко 188

СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ГРИФИД ХОТЕЛИ
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 196

ТЪРГОВСКИ КОМУНИКАЦИИ И ИЗПОЛЗВАНЕТО ИМ ОТ СЪВРЕМЕННИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФИРМИ
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 204

ДОВЕРИЕТО В СПОДЕЛЯНЕТО НА ЗНАНИЯ
Гл. ас. д-р Явор Станев 208

ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО В КОНТЕКСТА НА НАГЛАСИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО И БИЗНЕС
Ас. д-р Александър Личев 217

ТЕНДЕНЦИИ ПРИ РЕГИСТРАЦИЯТА НА ДРУЖЕСТВА С ПРОМЕНЛИВ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Елена Вълчева 225

ТЪРГОВСКИТЕ ФИРМИ В СВИЩОВ В ПЕРИОДА ОТ ОСВОБОЖДЕНИЕТО ДО ВОЙНИТЕ (1912-1918 Г.) – ОБЩ ПРЕГЛЕД
Преп. д-р Емилия Вачева 232

СПЕЦИФИКИ ПРИ „МОДУЛИРАНЕ“ НА ПРАВООТНОШЕНИЯТА В АДМИНИСТРАТИВНОНАКАЗАТЕЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ“ /ОБЗОР НА ПОРОЧНАТА САНКЦИОННА ПРАКТИКА
Преп. Игнат Папазов 240

ОБОГАТЯВАНЕТО НА ДЛЪЖНОСТТА – СТРАТЕГИЯ ЗА МОТИВАЦИЯ И ПРЕДПОСТАВКА ЗА ФОРМИРАНЕ НА НЕФОРМАЛНИ ИНОВАЦИОННИ МРЕЖИ
Докторант Анелия Станева 246

РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ В РАЗВИТИЕТО НА ПОДХОДА ЛИДЕР КЪМ ВОМР
Докторант Аделина Ангелова 253

ПОТЕНЦИАЛ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ГОЛФ ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ
Докторант Ангел Ангелов 263

ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТОСТТА И РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В БАЛНЕО, СПА И УЕЛНЕС ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ
Докторант Антоанета Христова, ас. д-р Бартош Марчинковски 270

ДИСБАЛАНСИ И ПАЗАРНИ ДЕФОРМАЦИИ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Докторант Атанас Атанасов 278

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ПОТЕНЦИАЛА НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА В КОНТЕКСТА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ
Докторант Боримил Шопов 285

КЛИМАТОЛЕЧЕНИЕТО КАТО СПЕЦИАЛИЗИРАНА ФОРМА НА ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ: ТЕОРЕТИЧЕН АНАЛИЗ И КОНЦЕПТУАЛНО ПОЗИЦИОНИРАНЕ
Докторант Ваня Стоева-Андонова..... 290

ОТ ЛИНЕЙНИЯ КЪМ КРЪГОВИЯ МОДЕЛ: КОНЦЕПТУАЛНИ ОСНОВИ И СЕКТОРНИ ПРОЯВЛЕНИЯ В ТУРИЗМА
Докторант Виктория Георгиева Джамбазка..... 297

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ В ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ – ОСНОВНИ НАПРАВЛЕНИЯ И ЦЕЛЕВИ ОРИЕНТИРИ
Докторант Деница Гъркова 306

ЗАЩО ESG НЕ РАБОТИ (И КАК ДА ГО НАПРАВИМ ДА РАБОТИ): КРИТИЧЕН АНАЛИЗ НА ESG ПРАКТИКИТЕ В МСП
Докторант Десислава Белева-Димитрова 313

МЕСТНОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ
Докторант Ива Пламенова Панайотова..... 324

ТЕХНОЛОГИЧНИТЕ ИНОВАЦИИ КАТО ФАКТОР ЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ
Докторант Калин Борисов..... 332

ФИНАНСИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ ЧРЕЗ НПВУ И ЕВРОПЕЙСКИТЕ ФОНДОВЕ
Докторант Мария Иванова Павлова-Кондрова..... 340

ЗАПЛАХИ ЗА КОРПОРАТИВНАТА СИГУРНОСТ ПРЕД ТЪРГОВСКИЯ БИЗНЕС
Докторант Ралица Йовчева..... 349

ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ КАТО ФАКТОР ЗА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Теодора Попова 357

РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИЯТА В БЪЛГАРИЯ – РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ
Докторант Тихомир Георгиев..... 367

РОЛЯТА НА КЕТЪРИНГ ОБСЛУЖВАНЕТО КАТО ФАКТОР ЗА ПОВИШАВАНЕ АТРАКТИВНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ СЪБИТИЯ
Докторант Цветелина Петрова..... 375

СЪВРЕМЕННИ МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОДИ ПРИ РЕАЛИЗИРАНЕ НА УЧЕНИЧЕСКИ ТУРИСТИЧЕСКИ ПЪТУВАНИЯ
Докторант Цветелина Телбис 382

ИНТЕГРИРАНЕ НА КРЪГОВИ БИЗНЕС МОДЕЛИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА КАТО ОСНОВА ЗА ПРЕХОД КЪМ ИНДУСТРИЯ 5.0
Докторант Захари Пенев..... 390

ESG PERFORMANCE AND MARKET VALUATION IN CHINA'S INDUSTRIAL SECTOR: THE MODERATING ROLE OF IDIOSYNCRATIC RISK
PhD student Yan Fu 398

R&D CAPITAL INTENSITY AND FIRM VALUE IN CHINA'S INDUSTRIAL SECTOR: EVIDENCE FROM OWNERSHIP HETEROGENEITY
PhD student Xinyue Du 412

UNMANNEDSTORES–НОВАТА КОНЦЕПЦИЯ В СВЕТОВНАТА ТЪРГОВСКА ПРАКТИКА
Студент Аница Декова 425

ОТРАСЛОВА СТРУКТУРА НА ИКОНОМИКАТА И НЕЙНОТО ЗНАЧЕНИЕ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ
Студент Борислава Горецова 431

ВЛИЯНИЕТО НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ВЪРХУ УПРАВЛЕНСКИТЕ РЕШЕНИЯ В МАЛКИЯ БИЗНЕС
Студент Даяна Пламенова Лучева 441

ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

ELENA DALLES AND PHILANTHROPY IN BELLE ÉPOQUE: HERITAGE, SOCIAL IMPACT AND CULTURAL LEGACY
Prof. Dr. Hab. Silviu Miloiu 455

РЕСУРСНИ И ОРГАНИЗАЦИОННИ ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ВНЕДРЯВАНЕ НА ИИ-БАЗИРАНИ СИСТЕМИ В БЪЛГАРСКИТЕ ЧИТАЛИЩА
Доц. д-р Александрина Александрова, гл. ас. д-р Атанаска Решеткова, гл. ас. д-р Евгени Овчинников 487

ОТВЪД РЕКА ДУНАВ: НЕВИДИМИЯТ ИКОНОМИЧЕСКИ, ИНТЕЛЕКТУАЛЕН И КУЛТУРЕН МОСТ МЕЖДУ СВИЩОВ И БУКУРЕЩ ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ
Доц. д-р Александър Ганчев 495

КУЛТУРНОТО И ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО ОБЕКТ НА УСТОЙЧИВАТА ОТЧЕТНОСТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, студент Emanuel Proenca Gomes, студент Rodrigo Miguel Gomes Rodrigues, студент Lara Alexandra De Paiva Tome, студент Miguel Angelo Bretes Pereira Carolo студент Santiago Pimenta Fernandes, студент Faisal S. A. Abulhatal 502

ПАРАДОКСИТЕ НА ЕДИН ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТ: РЕСТОРАНТ И БАР-ВАРИЕТЕ „ЦИГАНСКИ ТАБОР“ МЕЖДУ ЕТНИЧЕСКАТА КУЛТУРА И КОМЕРСИАЛНАТА ЕКЗОТИЗАЦИЯ
Доц. д-р Йелис Еролова, гл. ас. д-р Бехрин Шопова 509

РАЗВИТИЕ НА СТОПАНСКАТА ЕТИКА В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Катя Личева 517

REMARKABLE, VETERAN AND MONUMENTAL TREES AS HERITAGE: RECOGNITION AND THE GOVERNANCE OF CARE IN SELECTED EUROPEAN JURISDICTIONS
Assoc. Prof. Lucia Nováková, PhD, Prof. Dr. Hab. Silviu Miloiu 522

ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯТ МОДЕЛ НА СТОПАНСКАТА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ“ ЗА КАЧЕСТВО И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – 90 ГОДИНИ ЛИДЕРСТВО В ИКОНОМИЧЕСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА СТРАНАТА
Доц. д-р Росица Колева 540

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ВНЕДРЯВАНЕТО НА ИНОВАЦИИ В КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ
Гл. ас. д-р Милен Атанасов, ас. д-р Йоана Константинова..... 550

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE EDUCATION SYSTEM
Senior Instructor PhD in Economic Sciences Fuad Jabbarov Zeydulla Oglu 558

POTENTIAL OF INTERNATIONAL LEGAL FRAMEWORKS PROTECTING INTRINSIC VALUES IN CULTURAL HERITAGE
Assistant Professor PhD Said Edaich 567

MANAGEMENT OF CULTURAL-RELIGIOUS HERITAGE: HISTORICAL, SPIRITUAL, AND INTERNATIONAL DIMENSIONS OF FÁTIMA AND CZĘSTOCHOWA
Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska, PhD, Katarzyna Mazur-Włodarczyk, PhD, Elżbieta Karaśq, PhD..... 576

INDUSTRY-ORIENTED CHINESE CRAFTS: AN EXPECTATIONS PERSPECTIVE
Katarzyna Mazur-Włodarczyk, PhD, Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska, PhD 588

WOMEN DONATIONS TO SWEDISH RELIGIOUS INSTITUTIONS
PhD student Ciocoiu Elena-Adriana 599

РОЛЯТА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ЗА ОПАЗВАНЕТО НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО
Студент Димитрийка Атанасова Чакова 606

КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО РЕСУРС ЗА МЕСТНОТО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В МАЛКИТЕ ГРАДОВЕ
Студент Николина Кирякова 615

МЕСТНОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ

Докторант Ива Пламенова Панайотова[1]

Резюме: *Докладът анализира механизмите, чрез които местното самоуправление влияе върху устойчивото развитие и конкурентоспособността на туристическите дестинации. Разгледани са планирането, публичните инвестиции, партньорствата и дигитализацията и са предложени насоки за усъвършенстване на местното туристическо управление.*

Ключови думи: *местно самоуправление; устойчив туризъм; конкурентоспособност; туристическа дестинация; местно управление.*

JEL: L83

LOCAL SELF-GOVERNMENT AS A FACTOR IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND COMPETITIVENESS OF TOURIST DESTINATIONS

PhD Student Iva Plamenova Panayotova

Abstract: *The paper analyses the mechanisms through which local self-government influences the sustainable development and competitiveness of tourist destinations. It examines planning, public investment, partnerships and digitalisation and proposes guidelines for improving local tourism governance.*

Key words: *local self-government; sustainable tourism; competitiveness; tourist destination; local governance.*

JEL: L83

Въведение

Туризмът е комплексна икономическа и социална дейност, чието развитие зависи не само от наличните природни и културни ресурси, но и от качеството на институционалната, инфраструктурната и управленската среда. На местно равнище значителна част от тази среда се формира от общините чрез пространственото и стратегическото планиране, публичните

[1] e-mail: panayotovaiva@gmail.com, СА „Д. А. Ценов“, гр. Свищов

инвестиции, административното регулиране, предоставянето на услуги и координацията между заинтересованите страни. Поради това решенията на местното самоуправление влияят пряко върху условията за дейност на туристическия бизнес, качеството на преживяването на посетителите и отношението на местната общност към развитието на туризма.

Засилената конкуренция между туристическите дестинации поставя необходимостта от търсене на управленски решения, които създават устойчиво, а не само краткосрочно конкурентно предимство. Конкурентоспособността се свързва със способността на дестинацията да използва ресурсите си така, че едновременно да привлича посетители, да създава икономически ползи и да подпомага дългосрочното благосъстояние на местната общност (Crouch & Ritchie, 1999). Устойчивостта, от своя страна, изисква управленските решения да отчитат икономическите резултати, социалните интереси и ограниченията на природната и културната среда. В зависимост от начина, по който организира тези процеси, местното управление може да улеснява или да възпрепятства устойчивото туристическо развитие (Ruhanen, 2013).

В този контекст местното самоуправление се разглежда като фактор, който въздейства върху туристическата дестинация посредством взаимосвързани регулаторни, инвестиционни, координационни и партньорски механизми. Ефективното им прилагане определя качеството на публичната среда, степента на съгласуваност между участниците, начина на използване на местните ресурси и способността на дестинацията да се адаптира към промените в търсенето, технологиите и конкурентната среда. Основната теза е, че устойчивостта и конкурентоспособността не са противопоставящи се цели, а взаимно обусловени резултати от последователно и адаптивно местно туристическо управление.

Целта на доклада е да се изяснят механизмите, чрез които местното самоуправление влияе върху устойчивото развитие и конкурентоспособността на туристическите дестинации, и да се формулират насоки за усъвършенстване на местното туристическо управление. Изследването има аналитичен характер и се основава на преглед и систематизация на научната литература. Приложени са методите на анализа и синтеза, сравнителният и логическият подход за проследяване на връзката „местно самоуправление – управленски механизми – туристическа среда – устойчивост и конкурентоспособност“.

1. Местното самоуправление като фактор за устойчиво туристическо развитие

Местното самоуправление се проявява като фактор за устойчивото туристическо развитие чрез способността си да формира институционалните, инфраструктурните, икономическите и екологичните условия, в които функционира туристическата дестинация. Макар общините обикновено да не създават пряко основните туристически услуги, техните решения влияят

върху достъпността на територията, качеството на публичната среда, използването на местните ресурси, инвестиционната активност и взаимодействието между заинтересованите страни. Следователно въздействието на местното самоуправление се осъществява чрез няколко взаимосвързани механизма: стратегическо и пространствено планиране, регулиране на стопанските и обществените дейности, публични инвестиции, координация на участниците, опазване на ресурсите и наблюдение на резултатите от туристическото развитие.

Туристическата дестинация представлява система от взаимосвързани ресурси, услуги, организации и общности, поради което нейното управление не може да бъде сведено до дейността на един участник. Необходими са устойчиви управленски практики, които преодоляват институционалните граници и осигуряват взаимодействие между местната администрация, туристическия бизнес, културните институции, гражданските организации и местното население (Dredge, 2011). В тази система общината изпълнява координираща роля, като съгласува различните интереси и ги насочва към общи цели за развитие на дестинацията. Близостта до територията и местната общност ѝ позволява своевременно да идентифицира възникващите проблеми, да определя приоритетите за публични инвестиции и да обвързва развитието на туризма с политиките в областта на транспорта, благоустрояването, културата, търговията, земеделието и пазара на труда.

Влиянието на местното самоуправление се проявява непосредствено и чрез качеството на инфраструктурата и публичните услуги. Инвестициите в транспортна достъпност, туристическа информация, достъпна среда, енергийна ефективност, управление на отпадъците, културна инфраструктура и поддържане на публичните пространства подобряват едновременно условията за живот на местното население и преживяването на посетителите. Този механизъм има особено значение за малките и средните дестинации, в които ресурсите на отделните предприятия често са недостатъчни за самостоятелното изграждане на разпознаваем туристически образ. Значението на комплексната оценка и целенасоченото използване на местните ресурси е изведено и при изследването на възможностите за развитие на туристическа дестинация „Свищов“ (Илиева, 2020). Поради това туризмът следва да бъде интегриран в общата политика за местно икономическо и социално развитие, а не да се управлява като изолиран сектор.

Местното самоуправление влияе върху устойчивостта и чрез начина, по който регулира използването на природните и културните ресурси и управлява отрицателните последици от туристическата активност. Увеличаването на посещенията може да генерира доходи, заетост и инвестиции, но същевременно да засили натоварването върху инфраструктурата, потреблението на ресурси и натиска върху местната общност. Ето защо устойчивото управление изисква тези въздействия да бъдат предвиждани, оценявани и

ограничавани още на етапа на планиране. Местните власти изпълняват посредническа функция, като превръщат общите принципи на устойчивостта в конкретни правила, инвестиционни решения и контролни механизми, съобразени със спецификата на дестинацията (Ruhanen, 2013).

Това въздействие е особено отчетливо в селските райони, където туризмът може да насърчи икономическата диверсификация, местното предприемачество и използването на специфични природни, културни и производствени ресурси (Илиева, 2019). Подобен балансиран подход е необходим и при управлението на културното наследство. Общините следва да съчетават неговото опазване с подходяща интерпретация и включване в туристическия продукт, без да допускат загуба на автентичност или прекомерна комерсиализация. По този начин местното самоуправление се проявява като фактор за устойчиво туристическо развитие не само чрез отделни административни действия, а чрез цялостното насочване на процесите в дестинацията към икономическа жизнеспособност, социална приемливост и отговорно използване на ресурсите.

2. Усъвършенстване на местното туристическо управление като фактор за конкурентоспособност

Конкурентоспособността на туристическата дестинация се формира под съвместното въздействие на нейните ресурси, инфраструктура, качество на услугите, имидж, човешки капитал и ефективност на управлението. Тези компоненти изграждат цялостна система, чието функциониране определя способността на дестинацията не само да привлича посетители, но и да създава дългосрочни икономически и обществени ползи (Crouch & Ritchie, 1999). В тази система местното самоуправление влияе върху конкурентоспособността чрез качеството на публичната среда, стратегическото насочване на развитието и координацията между заинтересованите страни. Поддържаната инфраструктура, достъпът до туристическа информация, сигурността, чистотата и организацията на публичните пространства се възприемат от посетителите като неразделна част от общото качество на дестинацията и непосредствено влияят върху тяхната удовлетвореност и намерения за повторно посещение.

Конкурентоспособността има и ясно изразено териториално измерение, тъй като туристическите ресурси, потоци и продукти често надхвърлят административните граници на отделната община. В българския контекст значението на туристическите райони и необходимостта от координация между територии със сходни ресурси и общи туристически потоци са подчертани от Кушева (2016). Това налага преминаване от самостоятелни и фрагментирани общински инициативи към съвместно разработване на маршрути, продукти и маркетингови дейности. Наред с териториалната свързаност конкурентното предимство зависи и от способността на дестинацията

да предлага отличимо и запомнящо се преживяване. Разглеждането на България през концепцията за икономиката на преживяванията насочва вниманието към качеството, автентичността и емоционалната стойност на туристическия продукт (Божинова и др., 2023). Поради това местните политики не следва да бъдат ориентирани единствено към увеличаване на броя на посещенията, а към повишаване на качеството, разнообразието и разпознаваемостта на предлагането.

Превръщането на тези приоритети в последователна управленска практика изисква ефективно стратегическо планиране. Общинските стратегии следва да съдържат ясно формулирани цели, конкретни приоритети, разпределени отговорности, срокове, финансови ресурси и показатели за оценка на резултатите. Тяхната ефективност зависи не толкова от формалното им приемане, колкото от обвързването им с реални организационни и финансови механизми и от периодичното им актуализиране в съответствие с промените в туристическото търсене, технологиите, конкурентната среда и потребностите на местната общност. Съществено условие за реалистичното планиране е участието на заинтересованите страни. Pike и Page (2014) разглеждат организациите за управление и маркетинг на дестинациите като механизъм за координация между различните институционални и стопански участници. На местно равнище тази координация може да се осъществява чрез консултативни съвети, работни групи, публични обсъждания и партньорски проекти с участието на туристическия бизнес, културните институции, гражданските организации и местната общност.

Партньорският подход е необходим и защото туристическият продукт се създава от множество участници, а значителна част от услугите се предоставя от частния сектор. Следователно местната администрация не трябва да ограничава ролята си до административен контрол, а да създава среда за сътрудничество, предприемачество и съвместни инвестиции. Публично-частните партньорства могат да бъдат използвани при развитието на туристически атракции, инфраструктура, събития, маршрути и маркетингови инициативи, при условие че са налице прозрачно разпределение на отговорностите, ясно определени ресурси и измерими общи резултати. Така включването на заинтересованите страни не само повишава легитимността на управленските решения, но и позволява обединяване на финансови, експертни и организационни ресурси, с които отделните участници не разполагат самостоятелно.

Допълнителни възможности за повишаване на конкурентоспособността създават иновациите и дигитализацията. Изследванията върху внедряването на иновации в българския туристически сектор подчертават значението на институционалната среда за насърчаване на технологичното и организационното обновяване (Божинова и др., 2025). Общините могат да подпомогнат този процес чрез цифрова туристическа информация, интерактивни карти, общи резервационни и информационни платформи, системи за

обратна връзка и инструменти за наблюдение на посещаемостта. Използването на подобни решения позволява дигиталните технологии да бъдат прилагани не само за популяризиране на дестинацията, но и за анализ на туристическите потоци, оценяване на натоварването и вземане на по-аргументирани управленски решения. Координацията на маркетинговите дейности чрез специализирани организации за управление на дестинациите допълнително свързва общинските политики с инициативите на бизнеса и допринася за изграждането на единен туристически образ (Pike & Page, 2014).

Прилагането на тези механизми в България следва да отчита съществените различия между общините по отношение на туристическия потенциал, ресурсната обезпеченост и административния капацитет. Поради това универсален модел на управление не би бил еднакво ефективен за всички дестинации. Необходим е диференциран подход, съобразен с местните ресурси, ограниченията и етапа на развитие на съответната територия. Анализите на българския туризъм в условията на значителни външни промени също потвърждават необходимостта от адаптивно управление, партньорство и по-висока устойчивост на туристическия сектор (Божинова и др., 2022). В този контекст междуобщинското сътрудничество предоставя възможност за обединяване на ресурси, разработване на общи тематични маршрути и повишаване на ефективността на публичните инвестиции. Наред с това е необходимо системно укрепване на експертния капацитет на местната администрация, включително на компетентностите по стратегическо планиране, устойчиво развитие, маркетинг, анализ на данни и управление на партньорски мрежи.

На тази основа могат да бъдат изведени няколко взаимосвързани направления за усъвършенстване на местното туристическо управление. На първо място, туризмът следва да бъде интегриран в общинските стратегии като хоризонтална политика, обвързана с инфраструктурата, културата, предприемачеството и качеството на живот. На второ място, необходимо е да се изградят постоянни механизми за участие на заинтересованите страни, чрез които да се повишат качеството и легитимността на решенията и да се ограничат потенциалните конфликти. На трето място, общините трябва да прилагат система от показатели за наблюдение на устойчивостта и конкурентоспособността, включваща посещаемостта, сезонността, средната продължителност на престоя, заетостта, удовлетвореността, инвестициите и натоварването на инфраструктурата. На четвърто място, дигиталните инструменти следва да подпомагат не само маркетинга, но и планирането, наблюдението и оценяването на туристическото развитие. На пето място, междуобщинското сътрудничество трябва да бъде насърчавано при създаването на тематични маршрути и културни и природни продукти, които надхвърлят границите на една административна единица. Последователното прилагане на тези направления може да превърне местното туристическо управление в реален източник на устойчиво конкурентно предимство.

Заключение

Изследването потвърждава, че местното самоуправление е съществен фактор за устойчивото развитие и конкурентоспособността на туристическите дестинации, тъй като формира условията, в които се създава и реализира туристическият продукт. Неговото въздействие се проявява чрез стратегическото и пространственото планиране, регулирането на дейностите, публичните инвестиции, управлението на природните и културните ресурси и координацията между заинтересованите страни. Когато тези механизми са взаимно съгласувани, те подобряват качеството на публичната среда, насърчават партньорството и иновациите и позволяват икономическите ползи от туризма да бъдат постигнати без неприемлив натиск върху ресурсите и местната общност. По този начин устойчивостта се превръща в основа за дългосрочно конкурентно предимство, а не в ограничение пред развитието на дестинацията.

За българските общини усъвършенстването на местното туристическо управление изисква интегриране на туризма в общинските политики, обвързване на стратегическите цели с реални финансови и организационни механизми и системно участие на бизнеса и местната общност. Приоритетно значение имат също използването на данни и дигитални инструменти, наблюдението на устойчивостта и конкурентоспособността, развитието на междуобщинско сътрудничество и укрепването на експертния капацитет на администрацията. Последователното прилагане на тези подходи може да превърне местното самоуправление от административен регулатор в активен координатор на устойчивото и конкурентоспособно развитие на туристическата дестинация.

Използвани източници

Божинова, М., Илиева, Л., Тодорова, Л., & Павлов, П. (2022). Състояние и възможности за развитие на българския туризъм в условията на COVID-19. *Алманах „Научни изследвания“*, *30*, 183–213.

Божинова, М., Илиева, Л., Тодорова, Л., & Павлов, П. (2025). Иновациите – фактор за конкурентоспособен туризъм в България. *Алманах „Научни изследвания“*, *33*, 7–44.

Божинова, М., Илиева, Л., Шопова, К., Ляскова-Великова, Н., & Кръстанова, В. (2023). Развитие на туристическа дестинация България посредством икономиката на преживяванията. *Алманах „Научни изследвания“*, *31*, 70–100.

Илиева, Л. (2019). Изследване значението на туризма за развитието на селските райони. В *Състояние и проблеми при управлението и развитието на селското стопанство: Сборник доклади от Международна научно-практическа конференция, Свищов, 4 октомври 2019 г.* (с. 163–169). Академично издателство „Ценов“.

Илиева, Л. (2020). Изследване на възможностите за развитие на туристическа дестинация „Свищов“. В *Икономиката на България – 30 години след началото на промените: Сборник доклади от Научно-практическа конференция, Свищов, 22 ноември 2019 г.* (с. 583–591). Академично издателство „Ценов“.

Кушева, Г. (2016). Анализ на развитието на туристическите райони в България. *Диалог*, *(1)*, 40–58.

Crouch, G. I., & Ritchie, J. R. B. (1999). Tourism, competitiveness, and societal prosperity. *Journal of Business Research, 44*(3), 137–152. https://doi.org/10.1016/S0148-2963(97)00196-3

Dredge, D., Ford, E. J., & Whitford, M. (2011). Managing local tourism: Building sustainable tourism management practices across local government divides. *Tourism and Hospitality Research, 11*(2), 101–116. https://doi.org/10.1057/thr.2010.064

Pike, S., & Page, S. J. (2014). Destination marketing organizations and destination marketing: A narrative analysis of the literature. *Tourism Management, 41*, 202–227. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2013.09.009

Ruhanen, L. (2013). Local government: Facilitator or inhibitor of sustainable tourism development? *Journal of Sustainable Tourism, 21*(1), 80–98. https://doi.org/10.1080/09669582.2012.680463